SVERIGES RIKSDAG

Motion till riksdagen 2026/27:2443

av Jennie Bergius Eriksson (M)

En uppdaterad marknadsekonomi för välstånd inom planetens gränser

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga att analysera och lämna förslag på hur en majoritet av Sveriges skattebas kan förflyttas från dagens arbetade timmar till negativa resursuttag och miljö- och klimatavtryck fram till år 2040, för att bättre skapa nationell konkurrenskraft och välstånd och främja ett resurseffektivt och långsiktigt hållbart samhälle, och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda hur gemensamma standarder för mätning och redovisning av resursuttag och produkters miljö- och klimatpåverkan, bl.a. genom digitala produktpass, kan utvecklas och användas som underlag för en successiv förflyttning av skattebasen från arbete till beskattning av resursutnyttjande och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Marknadsekonomin är en av mänsklighetens viktigaste framgångsfaktorer. Genom konkurrens, handel, entreprenörskap och innovation har miljontals människor lyfts ur fattigdom och fått bättre levnadsvillkor. Den har skapat förutsättningar för teknisk utveckling, nya arbetstillfällen och ett historiskt ökat välstånd. Innan

industrialiseringens frammarsch tidigt 1900-tal var mänskligheten cirka 800 miljoner människor. Idag närmar vi oss 8 miljarder.

En växande världsbefolkning och ett allt starkare genomsnittligt välstånd ger ett ökande resursuttag och en allt större belastning på jordens ekosystem. Det innebär att vi behöver utveckla de ekonomiska system som format vårt välstånd.

Utmaningen är inte marknadsekonomin i sig, utan att dess spelregler och ekonomiska incitament inte prissätter o speglar värdet av de naturresurser vi använder eller kostnaderna för den miljö- och klimatpåverkan som uppstår i produktionens och konsumtionens värdekedjor. Det som är ekonomiskt lönsamt för den enskilda aktören är inte alltid det som är mest resurseffektivt för samhället som helhet.

Från arbetade timmar till hushållning med naturresurser

Sveriges skattesystem är i hög grad beroende av beskattning av arbete. Över hälften av de svenska skatteintäkterna kommer från skatter på arbete. Det är följaktligen skatt på arbetad timme som i grunden utgör en stor del av priset på en vara eller tjänst idag. Samtidigt står vi inför en teknisk omvandling som kan förändra denna skattebas i grunden.

Artificiell intelligens och automatisering kommer att förändra hur varor och tjänster produceras och hur ekonomiskt värde skapas. Även om teknikutvecklingen också skapar nya yrken och arbetsuppgifter finns en betydande risk att skatteintäkterna från arbete och löner minskar i förhållande till den samlade ekonomiska produktionen. I korthet riskerar Sverige alltså drabbas av en krympande skattebas. Samtidigt behöver samhällets finansiering bestå och naturresursernas värde bättre återspeglas i marknadens prissättning.

Det finns därför starka skäl att redan nu utreda hur skattebasen successivt kan breddas och förflyttas från arbete till nyttjande av naturresurser och negativ miljö- och klimatpåverkan, inom en övergriplig tidshorisont med fördel fram till år 2040.
En sådan utveckling kan skapa bättre förutsättningar för företagande och sysselsättning. När det blir mer lönsamt att anställa, reparera, återbruka och utveckla resurseffektiva lösningar kan nya affärsmodeller, materialflöden och arbetstillfällen växa fram.

Marknaden behöver tillgängliga och jämförbar data

För att marknaden ska kunna premiera resurseffektiva val behöver information om produkters resursanvändning och miljö- och klimatpåverkan bli mer tillgänglig och

jämförbar. Digitala produktpass inom EU skapar möjligheter att synliggöra produkters materialinnehåll, produktionsmetoder, transporter, reparerbarhet och återvinningsmöjligheter genom hela livscykeln.

Gemensamma standarder för sådan information kan också skapa förutsättningar för framtida beskattning av resursuttag och miljöpåverkan. Det är en viktig förutsättning för att kunna flytta skattebasen från arbete till resursutnyttjande på ett träffsäkert, transparent och konkurrensneutralt sätt.

Behovet av en samlad utvärdering – målbild 2040

Frågan om hur marknadsekonomins spelregler kan utvecklas berör skattepolitik, näringslivsutveckling, teknisk innovation, konkurrenskraft och offentligfinansiellhållbarhet. Det krävs därför ett samlat grepp som bland annat

1. Analyserar hur skattesystemet kan utvecklas med målsättningen att en majoritet av Sveriges skatteintäkter på sikt ska kunna komma från andra skattebaser än arbete, med ett långsiktigt mål om en successiv förflyttning till 2040.
2. Undersöker hur beskattning av resursuttag och miljö- och klimatpåverkan kan utformas och tillämpas branschvis, i dialog med näringsliv och branschorganisationer.
3. Analyserar hur digitala produktpass och gemensamma standarder för resurs- och miljöinformation kan användas som underlag för ekonomiska styrmedel och mer transparent prissättning.
4. Belyser hur AI, automatisering och annan teknisk utveckling kan påverka framtidens skattebas och hur skattesystemet kan anpassas till nya former av värdeskapande.
5. Utreder konsekvenser för företagande, sysselsättning, investeringar, produktivitet, hushåll och offentligfinansiell hållbarhet. En särskild utgångspunkt bör vara hur omställningen kan stärka svensk konkurrenskraft utan att vältra över kostnader på konsumenterna.
6. Analyserar möjligheterna till nordisk och europeisk samordning samt hur Sverige kan skapa konkurrensfördelar för företag som investerar i och utvecklar resurseffektiva lösningar. Både på kortare och något längre sikt. Exempelvis via riskdelningsmodeller, en öppen patentmarknad för materialflöden med mera.
7. Arbetet ovan bör ta tillvara internationella erfarenheter, befintlig forskning och innovativa ekonomiska modeller för att identifiera genomförbara förslag och lämpliga delaktiviteter fram till 2040.

En marknadsekonomi för framtiden

Framtidens ekonomiska tillväxt behöver i högre grad kunna skapas genom kunskap, innovation och effektivare nyttjande av befintliga resurser, snarare än genom ett ständigt ökande uttag av nya. Marknadsekonomin behöver inte överges. Den behöver utvecklas med nya spelregler. Som litet land med tydlig och heltäckande lagstiftning och transparanta branschspecifika standarder har Sverige goda förutsättningar att bidra till den utvecklingen och skapa nya konkurrensfördelar för svenska företag. Men det kräver att vi vågar tänka långsiktigt och ompröva några av de grundläggande ekonomiska incitament som dagens marknadsekonomi vilar på.

Jennie Bergius Eriksson (M)